

Олексенко Р.І., доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного управління, адміністрування та права, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, Мелітополь

Воронкова В.Г., доктор філософських наук, професор, Академік академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри менеджменту організацій та управління проектами, Інженерний навчально-науковий інститут Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Oleksenko R., Doctor of Philosophy, Professor, Professor of Department Public Administration and Law, Dmytro Motornyi Tavria state agrotechnological University, Melitopol

Voronkova V., Doctor of Philosophy (D.Sc.), Professor, Academician of the Academy of Higher Education of Ukraine, Head of the Department of Management of Organizations and Project Management, Engineering educational and scientific Institute of Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОЇ
ВЛАДИ В ІСТОРИЧНОМУ І СИСТЕМНОМУ КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

**INSTITUTIONAL ASSURANCE OF THE PUBLIC AUTHORITY SYSTEM
IN THE HISTORICAL AND SYSTEMATIC CONTEXT OF PUBLIC
ADMINISTRATION AND MANAGEMENT DEVELOPMENT**

Актуальність дослідження закономірностей розвитку інститутів публічної влади як матриці інституціонального забезпечення системи публічного управління та адміністрування, так і її окремих підсистем,

зумовлена, по-перше, потребою вивчати об'єктивні процеси, що сприяють формуванню інститутів публічної влади, і створюють умови для енерго-інформаційної взаємодії суб'єктів влади; по-друге, визначенням структурних складових інституціоналізації, що результатують вивчення побудови системи та інститутів публічної влади сучасного суспільства та предметного наповнення інститутів публічної влади, що має когнітивне і практичне значення, та за допомогою яких можна інтерпретувати осягнення онтології інститутів публічної влади як таких, що визначають демократичний поворот в осмисленні політичних процесів. Мета статті – концептуалізація інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування, в контексті яких обґрунтована сутність, специфіка, зміст публічної влади як атрибутивної характеристики сучасного управлінського процесу. Об'єкт дослідження – інституціональне забезпечення публічної влади в Україні та структурні складові цього процесу, що результатують вивчення побудови системи та інститутів публічної влади та морфологізують характер і форми внутрішньосистемних зв'язків, форм, методів, засобів функціонування органів публічної влади. Визначено та удосконалено поняття «інститут», «інституціональне забезпечення» системи публічної влади та «інституціоналізація», що являють собою перетворення політичних явищ і процесів та їх перетворення на упорядкований процес, органічну сутність з певною структурою відносин, ієрархією влади різних рівнів, пов'язаних між собою нормами права, які регулюють певні суспільні відносини сучасному українському суспільстві. Розроблено напрями оптимізації інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування. Практичне значення дослідження в оптимізації інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування, що сприятиме підвищенню ефективності публічного управління та адміністрування на сучасному етапі трансформації управлінських процесів.

Ключові слова: інститут, інституціональне забезпечення, система публічної влади, публічне управління та адміністрування

The actuality of the research of the regularities of development of public power institutions as a matrix of institutional support of the system of public administration and its separate subsystems is conditioned, firstly, by the need to study the objective processes which promote the formation of public power institutions and create conditions for energy and information interaction of the subjects of power, and secondly, by the definition of the structural components of institutionalization, which give the result of studying the construction of the system and institutions of public authority of modern society and the subject content of the institutions of public authority, has cognitive and practical value, and with the help of which it is possible to interpret the ontology of the institutions of public authority as such, which determine a democratic turn in the understanding of political processes. The goal of the article is to conceptualize the institutional assurance of the public authority system as the basis of public administration, in the context of which the very essence, specificity, content of public authority as an attributive characteristic of the modern management process is justified. The object of research work is institutionalization assurance of public law in Ukraine and structural components of this process. The object of the research is the institutional assurance of public authority in Ukraine and the structural components of this process, as a result of studying the construction of the system and institutions of public authority and morphologizing the character and forms of internal systems connections, forms, methods, means of functioning of public authorities. Determined and improved notions of "institution", "institutional assurance" of the system of public authority and "institutionalization", which are transformations of political phenomena and processes and their transformation into an orderly process, an organic essence with a certain structure of relations, hierarchy of power of different levels, connected with each other by norms of law, regulating certain social relations of modern Ukrainian society. There have been developed the directions of optimization of institutional provision of public power

system as a basis of public administration. Practical meaning of the research in optimizing the institutional assurance of the public authority system as a basis for public management , which will promote the improvement of efficiency of public administration at the present level of transformation of management processes.

Keywords: *institution, institutional assurance, public authority system, public administration.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження інституціонального забезпечення системи публічної влади представляє собою частину науки публічного управління та адміністрування, що вивчає механізми функціонування різних соціальних політичних, економічних, правових, фінансових, національних інститутів в конкретних історичних умовах. Метою даного напрямку публічного управління та адміністрування є дослідження впливу існуючої у суспільстві багатоманітності діючих інститутів та їх взаємозумовленості і взаємозалежності на публічне управління та адміністрування і політичну систему у цілому.

Об'єкт дослідження – інституціональне забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування. Структурними складовими об'єкту вивчення є: побудова системи та інститутів публічної влади, характер і форми внутрішньосистемних зв'язків; форми, методи, засоби функціонування органів публічної влади. **Предмет дослідження** – напрями оптимізації інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «інституціоналізм» (від лат. institution) означає образ дій, напрямок, традицію, що був прийнятий з метою виявлення категорії інституту як базової умови формування певної системи поглядів на суспільство, економіку, управління. Засновник інституціональної теорії Т.Веблен репродукує інституціоналізм як теорію, яка надає першорядне значення історично певним формам соціальної поведінки, під дискурсивно-верифікаційними засобами розумів інститут. Т. Гамільтон дає

дефініцію «інституту» як словесного символу для кращого опису групи суспільних звичаїв, як спосіб мислення людей і форми їх діяльності, що інститути встановлюють межі і форми діяльності людей. Інституціональна економіка дискурс обґрунтовується в межах базової ринкової теорії, разом з тим вона переглянула теорію абсолютизації ринкової економіки та дискурсивними до рівноваги. Прихильники ідей інституціональної теорії базуються на поняттях обмеженої раціональності ринку, обмеженості інструментів ринкового саморегулювання господарських систем, підсумовуючи роль державних інститутів та інститутів самоорганізації населення як важливий чинник розвитку ринкової системи та успішності її функціонування. Ця ідея-концепція виникла на основі реальної потреби господарської діяльності в більш різнобічному і системному правовому регулюванні і упорядкуванні внутрішніх історично сформованих соціальних, економічних та інших інститутів. Можна інтерпретувати два основних абрисів розвитку інституціональної теорії: 1) ранній інституціоналізм, що відноситься в основному до першої третини минулого століття, представлений у першу чергу великими мислителями економістами, як Т.Веблен, Дж.Коммонс, Й.Шумпетер, У. Мітчелл, Г.Мюрдаль та ін.; 2) сучасний інституціоналізм, представлений великою групою відомих вчених, до числа яких належать Дж.Гелбрейт, Р.Коуз, Д.Норт, Д.Белл, Г.Мінцберг, Дж.Нейсбіт. На думку американського вченого А.Грачі. При цьому якщо неоінституціоналізм і традиційна теорія мають різні підходи і способи відображення та дискурсдоказів економічної і політичної реальності: перші – з позицій еволюції, а інші – з позиції статичності і структури.

Мета статті - концептуалізація інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування.

Методологія аналізу. Аналіз інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування включає методи синтезу соціального та економічного аналізу, включаючи соціально-психологічні, соціально-правові та інституційно-статистичні напрямки, що лежать в основі інституціональної концепції.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши літературу з інституціональної теорії, сформулюємо основні положення сучасного інституціоналізму, що знаходяться в контексті міждисциплінарного простору – ринкової економіки, соціальної сфери, державного регулювання економіки, поведінсько-мотиваційні патерни суб'єкта.

1. *Еволюційний підхід.* Дж. Гелбрейт, характеризуючи капіталізм як лад, що перетерпів ряд постійних змін, наслідком якого є еволюційне оновлення суспільства та його спонтанна трансформація, включає широкий спектр соціально-економічних змін. Завдання вчених, що відносяться до цього напрямку, складаються у розкритті механізмів ефективного впливу, що великою мірою піддаються соціально-економічним змінам, пролонгуючи свої форми впливу на господарський механізм і реальні форми організації публічного управління та адміністрування.

2. *Вивчення реальних процесів розвитку змін в контексті теорії інституціоналізму* базуються на вивченні реальних процесів, включаючи більш прискорені темпи росту промислового виробництва, спираючись на великі міжнародні корпорації. Інституціоналісти досліджують зростаючу роль науково-технічного прогресу, дослідження мультипроцесів систем управління в умовах глобального світу, наслідки інформаційної і цифрової революції.

3. *Розвиток великих корпорацій.* Одна з головних проблем інституціоналістів – системні дослідження стану і розвитку великих корпорацій як організованої основи індустріальної структури сучасного суспільства, вивчення якої стосується не тільки сьогодення, а й майбутнього. Інституціоналісти активно досліджують взаємодію монополій і конкуренції, управління динамікою цін і доходів. У полі зору інституціоналістів: місце і роль держави у розвитку економіки, різні інституціональні структури правового, морально-етичного і науково-технічного характеру.

4. *Питання державного і соціально-суспільного контролю.* Інституціоналісти досліджують різні форми державного і суспільно-соціального контролю над економікою і великими корпораціями. Вони

включають проблеми державного регулювання економікою, діяльністю великих корпорацій, вивчаючи впливи на механізми ринкової конкуренції, ціноутворення, зайнятість населення, що позначається на стабілізації ринкової ситуації.

5. *Державне стратегічне планування та управління, включаючи питання соціальної сфери.* Велике місце в дослідженнях і рекомендаціях вчених-інституціоналістів відводиться питанням стратегічного планування, включаючи створення і розвиток державної системи програмування та індикативного планування. Важливе місце займає розробка і реалізація національних програм, пов'язаних з освітою, охороною здоров'я, пенсійним забезпеченням, ліквідацією бідності.

6. *Розвиток інституційної надбудовної структури.* Під цим поняттям розуміються поєднувальні ланки між конкуренцією і координацією, що представляють собою неринкові механізми, що активно впливають на екзогенні і ендогенні закономірності функціонування національної економіки. До них відносять наднаціональні економічні асоціації і академії. Національні центри і бюро економічних досліджень, союзи промисловців і менеджерів., які створюють міжкорпораційні зв'язки, сприяючи посиленню контролю і взаємовпливу корпорацій.

7. *Роль держави в економіці і розвитку науково-технічного прогресу.* В працях інституціоналістів визначається особлива роль держави у реформуванні і удосконаленні капіталізму, онтосу, соціуму. Р. Хейлбронер визнає наявність двох двигунів, що забезпечують функціонування державної системи – економічної і політичної. Тільки такий підхід допомагає оцінити екстраординарну різноманітність інститутів, що зустрічаються у країнах з константами приватної власності і ринкового базису. Особливі надії пов'язуються з державним впливом в організаціях і стимулюванням науково-технічного прогресу.[13] Сучасний етап НТП розцінюється у відношенні до кореляції «четвертої промислової революції», що включає широке

упровадження мікроелектроніки, лазерної технології, робототехніки, нових методів телекомунікаційних зв'язків, принципово нових штучних матеріалів.

Надамо визначення поняття інститут. Згідно Дж. Коммонса експлікація поняття «інститут» зводиться до колективних дій щодо контролю, лібералізації і заміни індивідуальних дій колективними. Дж.Коммонс відносить до інститутів широкий спектр смислів-індексів понять, починаючи від звичаїв, сім'ї, включаючи виробничі корпорації, торговельні об'єднання, профспілки і закінчуючи державою. Єдиного загального підходу в дискурсивно-логічно-формальних системах-моделях до «інституту» немає і воно відсутнє. Д.Норт відмічає, що епістемологічно-когнітивна модель інституту – це сукупність формальних правил і неформальних обмежень та механізмів примусового управління. При цьому системи-субсистеми інститутів відрізняються від організацій: якщо інститути – це правила гри (при цьому звужується поняття інститут), то організації – групи індивідуумів, яких пов'язує загальна цільова функція, за допомогою яких можна було б прокоментувати ті чи інші явища, об'єкти, системи, структури публічного управління та адміністрування. При системних дослідженнях інституціонального середовища велике значення набуває взаємопов'язаний аналіз символів знаків і формул інститутів і організацій, формальних правил і неформальних обмежень, де діють певні закони і норми, ті чи інші традиції і звичаї, які мають різне значення у різних країнах. Інститути при цьому визначаються не як статичні, а як такі, що динамічно змінюються, задають структуру спонукальних мотивів людської взаємодії – будь-то у політиці, соціальній сфері чи економіці. Т.Веблен вважає, що інститути оновлюються на основі сформованого мислення і прийнятої суспільної поведінки, тобто у на основі еволюційних законів, а потім визначаються як максими конститутивності сформульованих законів і принципів. Дж. Коммонс розглядав інститути через призму юридичних концепцій в економіці, які виявляються через юридичне оформлення, у зв'язку з чим корелюються максими понять трансакція (угода – економічна, політична чи інша). Він продукує три основних ряди трансакцій – торгові (ринкові),

управлінські і раціоналізуючі, з орієнтацією на те, щоб вони наповнилися новим змістом і смислами. Т.Мітчелл репрезентував природу економічних ділових циклів і доводив, що між розвинутою формою економічної організації, яку він називав «грошовим господарством» і повторюваними моделями-циклами розквіту і депресії існує органічний зв'язок з їх кореляціями та інтеграціями. Й. Шумпетер вважав, що нові комбінації прокладають собі шлях у конкурентній боротьбі зі старими, в основі яких проявляється детермінаційна консолідація економічного і соціального смисл нововведень. Дж. Гелбрейт вважав, що корпорації управляються не власниками, а менеджерами, які створили «техноструктуру», що базується на сучасних технологіях і методах планування, що забезпечують тотальну інтеграцію суспільства.

Система публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування. Структурними складовими системи смислів-орієнтирів публічної влади як об'єкта вивчення є: побудова системи та інститутів публічної влади, характер і форми внутрішньосистемних зв'язків в ній; форми, методи, засоби функціонування органів публічної влади; зарубіжний досвід організації та функціонування органів публічної влади.

Досліджуючи проблемність практичної реалізації інституціонального забезпечення розвитку публічної влади, необхідно чітко зрозуміти змістовне навантаження концептуально-праксеологічної дефініції «**інституціонального забезпечення**». Найбільш чітке визначення цього поняття надав З. Варналій, який наголосив, що інституціональне забезпечення регіонального розвитку складається з інституційно-правового, інституційно-кадрового та організаційно-інституційного забезпечення[1]. Відповідно до цього, інституціональне забезпечення розвитку публічної влади поєднує інституційно-правове забезпечення розвитку публічної влади на регіональному та районному, кадрове забезпечення усіх інститутів публічного управління (широкого кола громадських організацій); організаційно - інституційне забезпечення публічного управління, тобто всього того, що необхідне для створення та організації діяльності системи відповідних інститутів. Для

кращого розуміння сутності інституціонального забезпечення розвитку публічної влади необхідно диференціювати наукові поняття, терміни, смисли **теорії інституціоналізму**. Засновник інституціоналізму у своїй праці «Теорія дозвільного класу», що має підзаголовок «An Economic Study of Institution», визначив поняття «інституції», що походить від лат. *institutio* – настанова, як поширений образ думки в тому, що стосується окремих відносин між суспільством і особистістю й окремих виконуваних ними функцій [3, с. 201]. Автор терміну «інституціоналізм» У. Гамільтон інтерпретував термін «інституція» як словесний символ для кращого опису групи громадських звичаїв, способів мислення, що став звичкою для групи осіб або звичаєм для народу. За його думкою, інституції встановлюють межі і форми людської діяльності, що є світом звичаїв і звичок, які ми пристосовуємо до життя [7]. Засновник неоінституціоналізму Д. Норт визначав поняття «інституції» на відміну від поняття «інститут» (походить від лат. *institutum* – устрій, встановлення, установа) являє собою сукупність пов'язаних між собою норм права, які регулюють певні суспільні відносини [2, с. 256-257]. Інститути герменевтизуються зовнішнім втіленням, формою прояву «інституцій», закріпленням їх у вигляді законів, тобто звичаї і настанови через правове підкріплення перетворюються на такі інститути, як інститут держави. [14].

За визначенням А. Михненка та В. Бакуменка інституціоналізація корелюється з перетворенням якогось політичного явища, події, руху на формалізований, упорядкований процес, організовану установу з певною структурою відносин, ієрархією влади різних рівнів та ін. Науковці додають, що інституціоналізація існує тоді, коли виникають упорядковані, спрямовані дії, так як з'являються спочатку лідери, здатні їх організувати та очолити, а потім і постійні управлінські еліти, а сам цей процес піддається управлінню, в контексті якого відбувається заміна інтуїтивістської логіки на конструктивістську. При цьому початкові форми інституціоналізації виникають на рівні суспільного самоуправління та стихійних процесів, які спочатку самотійно організовуються у вигляді масових або групових рухів [4, с. 284].

Проблемність інституціонального забезпечення розвитку публічної влади під час змін пріоритетів суспільних інституцій (настанов, цінностей, світосприйняття, поведінкових норм), що є характерним для українських реалій в останні роки, і полягає в тому, що оновлені інститути мають бути створені на основі оновлених інституцій, які є частиною суспільства із застарілим мисленням або поведінкою, що орієнтована на застарілі норми, критерії, оцінки (наприклад, хабарництво, корупція). Звідси виходить відкритий або прихований супротив перетворенню старих інститутів на нові, можливо навіть через їх повне руйнування в контексті прогресивного генезису публічної влади. Тому так важливо не тільки окреслити орієнтовані у часі конкретні заходи щодо істотного оновлення інституційно-правового, інституційно-кадрового та організаційно-інституційного забезпечення розвитку публічної влади як на державному, так і на місцевому рівні, а й наполегливо працювати над їх реалізацією. У сучасному українському соціумі відбувається низка трансформацій, пов'язаних із розвитком громадянського суспільства, становленням ринкової економіки, глобалізацією та інтеграцією, що супроводжуються глибокими кількісними і якісними перетвореннями в усіх сферах життя суспільства, зміною відносин і складу елементів у структурі влади, формуванням нових інститутів і виникненням нових підходів та моделей публічної влади. Ці зміни потребують інституціоналізації, тобто організаційного упорядкування і формалізації як інститутів громадянського суспільства, так і регулювання процесів становлення публічного управління (законодавчого закріплення нових статусів і ролей його учасників, вироблення нових правил і норм взаємодії між ними). Зміни у соціальній і управлінській системах відбуваються постійно. О. Бень вважає, що процес інституціоналізації має два рівні: первинну інституціоналізацію, тобто таку, що розпочинається з «чистої дошки» як процес, який включає створення соціального інституту, і закінчується моментом його легалізації; вторинну інституціоналізацію як таку, котра продовжується на існуючій базі у процесі розвитку соціального інституту з метою його вдосконалення чи реорганізації [1, с. 186]. Якщо первинна

інституціоналізація завжди передбачає створення чогось нового, то вторинна може відбуватися у трьох проявах: власне інституціоналізації, коли в її результаті виникає щось нове; реінституціоналізації, коли те, що вже існує, реформується; деінституціоналізації, коли те, що існує, припиняє своє існування [2, с. 660].

Становлення системи публічного управління та адміністрування в Україні відбувається одночасно у трьох проявах вторинної інституціоналізації, тобто в умовах переходу від тоталітарного режиму до демократичного (деінституціоналізація), реформування систем державного управління і місцевого самоврядування (реінституціоналізація), розвитку громадянського суспільства та участі громадян у прийнятті рішень на всіх рівнях влади (інституціоналізація), децентралізації. Тому формування системи публічного управління та адміністрування здійснюється на основі глибоких структурних та управлінських реформ у багатьох сферах, а також застосування стратегічного підходу до їх реалізації, вироблення нових способів мислення та організації управлінської діяльності, що дозволяє здійснити перехід від визнання винятково державної/місцевої влади відповідальної за розвиток до визнання влади відповідальною за все суспільство.[11]

У новій моделі інституціонального забезпечення системи публічної влади як основи розвитку публічного управління та адміністрування виникає необхідність у забезпеченні взаємодії інтересів держави і суспільства, забезпечення найбільш ефективних способів використання ресурсів.[12] При цьому діяльність органів публічної влади має зосереджуватися на реалізації прогностичної, аналітичної, регуляторної, консультативної, комунікативної функцій, оптимізації форм і методів роботи, формування нових знань, умінь, навичок, способів мислення державних службовців. Розвиток демократії й формування та громадянського суспільства в Україні спонукають до значних змін в роботі органів публічної влади усіх рівнів. Однак найбільших перетворень має зазнати базовий – місцевий рівень управління. Адже на цьому рівні відбувається як реформування органів публічної влади (деконцентрація і

децентралізація) повноважень. Ці процеси відбуваються паралельно, з використанням найновіших моделей та форм прояву, державного втручання, різною інтенсивністю, ступенем керованості, втім однаково добре мають бути організаційно продуманими і зрозумілими, добре скоординованими і нормативно визначеними.

Висновки. Під поняттям інституціональне забезпечення процесу реформування місцевих органів публічної влади варто розуміти сукупність дій органів публічної влади й громадянського суспільства, спрямовані на формування нової моделі системи управління, підходів до територіальної організації влади, визначення правових засад і статусів органів управління, самоуправління та самоорганізації населення на місцевому рівні, вироблення норм, правил і обмежень щодо їх функціонування та взаємодії у відповідності до цілей і завдань суспільного і місцевого розвитку, вироблення технології щодо упорядкування, реорганізації, трансформації чи ліквідації вже існуючих структур. На практиці інституціональне забезпечення процесу реформування органів публічної влади потребує конкретизації змісту організаційного, правового, кадрового, фінансового, інформаційного і техніко-технологічного забезпечення, формування чіткого уявлення про зміни, які мають відбутися у системі управління територіальним розвитком. Більшість нормативних актів чи їх проектів із цих питань не уточнюють і не конкретизують положення один одного, а навпаки, створюють передумови для правових колізій, «законодавчих розривів», дублювання повноважень тощо. Це є свідченням того, що реформування відбувається без застосування комплексного і системного підходів та без належного обґрунтування саме інституціонального забезпечення процесу реформування органів публічної влади на місцевому рівні. Отже, інституціональний підхід дає можливість оцінити функціонування публічної влади, поєднати теоретичні основи та практичні аспекти, і взявши їх за основу створити цілісну інституціональну концепцію публічної влади

Список використаних джерел

1. Адміністративно-територіальна реформа: завдання, шляхи реалізації, критерії ефективності [Електронний ресурс]: матеріали “круглого столу” / за ред. З. С. Варналія. К.: НІСД, 2005. 56 с. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table/Adminref/004.htm>.
2. Большой словарь иностранных слов. – М.: ЮНВЕС, 1998. 784 с.
3. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М.: Прогресс, 1984. 367 с.
4. Інституціоналізація / А. М. Михненко, В. Д. Бакуменко // Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. С. 284.
5. Лазор О. Д. Інституціоналізація публічної самоврядної влади в Україні : дис. д-ра держ.упр. / О. Д.Лазор. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2009. 594 с.
6. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. – К.: Основи, 2000. 198 с.
7. Hamilton W. H. Institution / W. H. Hamilton // Enciclopedia of the social sciences. N. Y., 1932. V. 8. P. 84–89.
7. Бень О. Т. Інституціоналізація: теоретична інтерпретація поняття / О. Т. Бень // Вісник Львівського університету. 2012. Вип. 6. С. 181–190. – (Серія соціологічна).
8. Бень О. Т. Первинний та вторинний характер інституціоналізації (на прикладі молодіжної громадської організації «Українська молодь – Христові»). Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: зб. наук. праць. Харків: Видавничий центр Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2005. С. 659–665.
9. Грицяк І. А. Управління в Європейському Союзі: теоретичні засади: монографія / І. А. Грицяк. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. 236 с.

10. Управление предприятием в условиях хозрасчета / АН Украины; Харьк. отд-ние Ин-та экономики ; отв.ред. Г. С. Одинцова. – К.: Наук.думка, 1992. 116 с.
11. Воронкова В.Г. Глобалізація як процес універсалізації стосунків між державою та ринком/ Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип. 35. С. 15-35.
12. Voronkova Valentyna, Metelenko Natalya, Nikitenko Vitalina, Silina Iryna. System analysis of the economy of sustainable development as environmentally balanced and socially oriented one. Humanities Studies. 2019. Випуск 1(78). С. 86-97.
13. Волков, О. Г. Землянський, А. М. Історія філософії: практикум. МДПУ імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2014.
14. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій. Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2: матеріали Дніпропетровської сесії II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. 2013. С. 148-151.

References

1. Administraty`vno-tery`torial`na reforma: zavdannya, shlyaxy` realizaciyi, kry`teriyi efekty`vnosti [Elektronny`j resurs]: materialy` “kruglogo stolu” / za red. Z. S. Varnaliya. K.: NISD, 2005. 56 s. – Rezhy`m dostupu: <http://old.niss.gov.ua/Table/Adminref/004.htm>.
2. Bol`shoj slovar` y`nostrannyx slov. – M.: YuNVES, 1998. 784 s.
3. Veblen T. Teory`ya prazdnogo klassa / T. Veblen. – M.: Progress, 1984. 367 s.
4. Insty`tucionalizaciya / A. M. My`xnenko, V. D. Bakumenko // Ency`klopedy`chny`j slovny`k z derzhavnogo upravlinnya / uklad.: Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. My`xnenko ta in.; za red. Yu. V. Kovbasyuka, V. P. Troshhy`ns`kogo, Yu. P. Surmina. K.: NADU, 2010. S. 284.
5. Lazor O. D. Insty`tucionalizaciya publichnoyi samovvryadnoyi vlady` v Ukrayini : dy`s. d-ra derzh.upr. / O. D.Lazor. – L.: LRIDU NADU, 2009. 594 s.

6. Nort D. Insty`tuciyi, insty`tucijna zmina ta funkcionuvannya ekonomiky` / D. Nort. – K.: Osnovy`, 2000. 198 s.
7. Hamilton W. H. Institution / W. H. Hamilton // Enciclopedia of the social sciences. N. Y., 1932. V. 8. P. 84–89.
8. Ben` O. T. Insty`tucionalizaciya: teorety`chna interpretaciya ponyattya / O. T. Ben` // Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. 2012. Vy`p. 6. S. 181–190. – (Seriya sociologichna).
9. Ben` O. T. Pervy`nny`j ta vtory`nny`j xarakter insty`tucionalizaciyi (na pry`kladi molodizhnoyi gromads`koyi organizaciyi «Ukrayins`ka molod` – Xry`stovi»). Metodologiya, teoriya ta prakty`ka sociologichnogo analizu suchasnogo suspil`stva: zb. nauk. pracz`. Xarkiv: Vy`davny`chy`j centr Xarkivs`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni V. N. Karazina, 2005. S. 659–665.
10. Gry`cyak I. A. Upravlinnya v Yevropejs`komu Soyuzi: teorety`chni zasady`: monografiya / I. A. Gry`cyak. – K.: Vy`d-vo NADU, 2005. 236 s.
11. Upravleny`e predpry`yaty`em v uslovy`yax xozrascheta / AN Ukray`ny; Xar`k. otd-ny`e Y`n-ta `konomy`ky` ; otv.red. G. S. Ody`nczova. – K.: Nauk.dumka, 1992. 116 s.
12. Voronkova V.G. Globalizaciya yak proces universalizaciyi stosunkiv mizh derzhavoyu ta ry`nkom/ Gumanitarny`j visny`k Zaporiz`koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi. 2008. Vy`p. 35. S. 15-35.
13. Voronkova Valentyna, Metelenko Natalya, Nikitenko Vitalina, Silina Iryna. System analysis of the economy of sustainable development as environmentally balanced and socially oriented one. Humanities Studies. 2019. Vy`pusk 1(78). S. 86-97.
14. Volkov, O. G. Zemlyans`ky`j, A. M. Istoriya filosofiyi: prakty`kum. MDPU imeni Bogdana Xmel`ny`cz`kogo. – Melitopol`, 2014.
15. Oleksenko R. I. Global`ni problemy` filosofiyi vid Anty`chnosti do s`ogodennya v dy`skursi ry`nkovy`x transformacij. Pry`dniprovs`ki social`no-gumanitarni chy`tannya: u 6-ty` chasty`nax. Ch. 2: materialy` Dnipropetrovs`koyi sesiyi II Vseukr. nauk.-prakt. konf. z mizhnarodnoyu uchastyu. 2013. S. 148-151.